

KÁNTÁS BALÁZS

A kismonográfia, mely túllép önmagán

Szepes Erika *A hagyomaember – Turczi István költészetének mélyrétegei* című tanulmánykötetéről

Szepes Erika a 2013-as könyvhétre tematikus tanulmánykötete¹ (voltaképpen attól függ, miként olvassuk a könyvet) publikált Turczi István költészetéről. A karcsú könyvben vállaltan eddigi hosszabb lélegzetű elemző írásait gyűjtötte össze a költőről egybeszerkesztve, valamint új tanulmányokkal is kiegészítve, egymástól elkülönülő, ám egymással mégis szoros dialógust folytató, szervesen összekapaszkodó meta-szövegekként.

A könyv a rövid, programnyilatkozat-szerű előszó után a címadó tanulmánnyal indít, melynek célja nem kevesebb, mint Turczi István költészetének mélyrétegeit feltárni. Szepes Erika többek között az emlékezet és a hagyományörzés költőjének aposztrofálja, költészetét lényegében az *emlékezet-felejtés-megőrzés* hármas folyamatára fűzi fel. Rávilágít, hogy Turczi István lírája mennyire *nem posztmodern*, hiszen többnyire korántsem agnosztikus vagy értelmezhetetlen szövegeket produkál, hanem nagyon is szervesen illeszkedik a modern költészeti hagyományhoz.

A kötet második fejezete az első következtetéseit továbbgondolva modernség és posztmodernség közé helyezi el Turczi líráját, ugyancsak rámutatva, hogy bár Turczi István érzékeli a posztmodern kor problémáit, s költészetében fel is használja a posztmodern stílusjegyeket – eredményesen –, emellett azonban

¹ Hivatkozott kiadás: SZEPES Erika, *A hagyomaember. Turczi István költészetének mélyrétegei*, Budapest, Littera Nova Kiadó, 2013.

erős, bizonyos értékek mellett a nihilizmus korában is elkötelezett modern világnézet olvasható ki verseiből.

A harmadik tanulmány elsősorban az alanyiség alakzatát és az utazás toposzát vizsgálja Turczi költészetén belül, magányos lírai utazónak aposztrofálva a költőt, aki lényegében önmagához érkezik vissza verseiben. Líráját megkísérli elhelyezni az *új-szenzibilis*nek nevezett poétikai térben, majd rávilágít, hogy Turczi még a XXI. században is mintha hinne az öröklétben és a transzcendensben, ezzel ugyancsak szembefordulva a posztmodern kor és paradigma(rendszer) szinte kötelező értékvesztettségével.

A negyedik és ötödik fejezete voltaképpen két mélyelemzést megvalósító kritika összefűzött, szervesen összekapcsolódó együttese a költő *Erotikon* című aktfotókkal illusztrált erotikus verseket tartalmazó verseskötetéről, valamint a szerző legutóbbi, *A változás memóriája* című verseskötetéről. Szepes Erika többek között elemzésnek veti alá Turczi István szójátékait, s arra a következtetésre jut, hogy esetében jórészt nem öncélú (?) posztmodern nyelvjátékról, sokkal inkább a modernség irodalmi tradíciójához köthető *szómágiáról* van szó. Turczi István *A változás memóriája* című kötetében Szepes megítélése szerint többek között Rilke poétikájához tér vissza, s költői beszélője szinte a végletes magány állapotában leledzik ugyan, ám e magány mindenképpen *teremtő magány*, melyben / melyből a költő egész autonóm világokat képes létrehozni. Értéket képvisel egy értékvesztett korban, Turczi István posztmodern korban is modern, azaz tulajdonképpen értékörző költészetére ez pedig halmozottan igaz.

A kötet terjedelmes, változatos irodalomjegyzékkel zárul, melyből láthatjuk, hogy Szepes Erika mind irodalomelméleti szakirodalommal, mind pedig a Turczi István recepciójából fellelhető bőséges szekunder irodalommal is igyekezett állításait alátámasztani, noha tanulmányai olvasmányosak, könnyen érthető, helyenként esszéisztikusak. Emellett Turczi István költészetét nem titkoltan egyfajta orvosi lónak tekinti, hogy kimutassa a *jelentés, személyesség*

és a *képviselés* jelenlétét a posztmodern értékvesztett / szélsőséges értékpluralizmust hirdető korában is jelentékeny kortárs magyar szerzők műveiben. Hasonlóan *A mocskos mesterség – gondolatok a paradigmaváltásról* (melynek egyébként ugyancsak részfejezetét képezi a *Posztmodern és modern között* címet viselő tanulmány) című tanulmánykötetéhez, valamint jóval korábban *A vers mint alma* című könyvéhez (1999) Szepes itt is élénk polémiát és vitát folytat a posztmodern recepcióesztétikai irodalomtudományi iskolával / iskolákkal, illetve a jelentést és a személyességet a rendszerváltozás óta az irodalomból megítélése szerint gyakorlatilag száműzni kívánó posztmodern irodalompoétikákkal. Turczi Istvánt a modernség hagyományához visszanyúló, verseiben sokrétűen megnyilatkozó, ám mindenképpen értékőrző költőnek látja és láttatja – úgy vélem, viszonylag meggyőzően és sikeresen.

A hagyományember tehát jóval több, mint tanulmánykötet egy jelentékeny kortárs alkotó költészetéről – tulajdonképpen egyfajta irodalomelméleti szakmunka és irodalomkritikai vitaindító is, mely vitára és dialógusra hívja a szerzővel gyökeresen ellentétes irodalomtudományi és irodalomesztétikai elveket képviselő tudós kollégáit, ezáltal pedig, mint a kortárs magyar irodalomértelmezés egyik produktív szakkönyve, jóval túlmutat látszólagos önmagán.